

УДК 330.341.1:330.322(477)

Романко О.П.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри теорії економіки та управління
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу*

ІНВЕСТИЦІЙНО–ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ РЕГІОНУ

INVESTMENT MANAGEMENT COMPONENT-INNOVATSIYNA COMPETITIVENESS OF THE REGION

АНОТАЦІЯ

У статті доведена значимість інвестиційної та інноваційної складової в управлінні конкурентоспроможності регіону. Обґрунтована взаємозалежність інвестиційної та інноваційної діяльності та їх вплив на сталий розвиток регіону. Визначено умову ефективної інвестиційно-інноваційної політики регіону через впровадження нової моделі механізму управління конкурентоспроможністю регіону.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інноваційна діяльність, конкурентоспроможність регіону, інвестиційно-інноваційна політика, управління конкурентоспроможністю регіону.

АННОТАЦИЯ

В статье доказана значимость инвестиционной и инновационной составляющей в управлении конкурентоспособности региона. Обоснована взаимозависимость инвестиционной и инновационной деятельности и их влияние на устойчивое развитие региона. Определены условия эффективной инвестиционно-инновационной политики региона через внедрение новой модели механизма управления конкурентоспособностью региона.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, инновационная деятельность, конкурентоспособность региона, инвестиционно-инновационная политика, управление конкурентоспособностью региона.

ANNOTATION

The paper demonstrated the importance of investment and innovation component in the management of regional competitiveness. Reasonable interdependence of investment and innovation and their impact on the sustainable development of the region. The conditions of efficient investment – innovative policy of the region through the new model management mechanism competitiveness of the region.

Keywords: investment, innovation, competitiveness of the region, investment – innovative policy, management competitiveness of the region.

Вступ. Важливою умовою структурної перебудови та економічного зростання є нарощування обсягів і активізація інвестиційно-інноваційної діяльності, розширення кола застосування та використання інвестицій та інновацій. В останні роки у вирішенні соціально-економічних завдань розвитку країни докорінно змінюється роль регіонів через наповнення новим змістом їх інвестиційно-інноваційну діяльність, оскільки вона створює умови для оновлення їх техніко-економічної бази й випуску конкурентоспроможної продукції й зміцненню позицій регіону та країни на внутрішніх і зовнішніх ринках. Інвестиції та інновації сприяють формуванню цілісного економічного середовища, формуванню нового суспільства, забезпеченість інформацією

та комп'ютеризації суспільного життя, організації нових інвестиційно-інноваційних систем у всіх сферах діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Над питанням значимості інвестиційної та інноваційної діяльності України, а також шляхи їх покращення працювали такі вчені: О.В. Гаврилюк, Є.В. Гушак, М.М. Ковальчук, О.К. Малуїн, В.С. Марцин, К.В. Паливода, В.В. Сабадаш, Л.В. Сапун, О.В. Семчук, А. Сидорова та інші. Але на сьогоднішній день питання впливу інвестиційно-інноваційної діяльності на управління конкурентоспроможності на регіональному рівні стоїть відкрите й потребує подальшого дослідження.

Основний матеріал. Управління конкурентоспроможністю регіону – вирішальний фактор сталого розвитку, який має забезпечити зростання ефективності економіки регіону та досягти соціального прогресу. Він обумовлений ефективністю використання перспективних конкурентних переваг й пов'язаний з реалізацією двох складових – інвестиційної та інноваційної. Ці складові визначають синергетичний механізм еволюції соціально-економічних систем.

Інвестиційна складова управління конкурентоспроможністю регіону відображає властивість пристосуватися економічній системі, що пов'язане з процесами взаємодії й формування відносин із зовнішнім середовищем. В основному існує зв'язок з інвестиційною привабливістю й масштабами інвестиційного процесу. Управління конкурентоспроможністю регіону, обумовлене інвестиційною складовою, яка спрямована на поліпшення зовнішніх джерел конкурентоспроможності та прогресивного розвитку регіону, який пов'язаний із структурною перебудовою економіки регіону.

Інвестиції – це грошові кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери, технології, устаткування, кредити й будь-яке майно, інтелектуальні цінності, що вкладені в об'єкти підприємницької та інші види діяльності з метою одержання прибутку й позитивного соціального ефекту. Загалом інвестиції розуміють як вкладення капіталу з метою його збільшення в майбутньому [1, с. 245].

Наприклад, інвестування коштів у програму розвитку регіонів за стратегічними напрямками господарської діяльності необхідно розглянути як нарощування економічного потенціалу регіону, а відтак і збільшення доходу. Результат від інвестування можна класифікувати як прямий так і непрямий. У першому випадку при вкладенні інвестиційних ресурсів, досягається збільшенням капіталу. Такі інвестиції в більшості випадків пов'язані з впровадженням продуктивних інновацій. Вони характеризуються відносно коротким терміном інвестиційно-інноваційним процесом та високою економічною ефективністю. Однак, такий напрям не може забезпечити тривалий розвиток економіки регіону тому, що період ефективності продуктивних інновацій обмежений у часі.

Регіональний розмір капітальних інвестицій та їх приріст зображено в таблиці 1.

Непрямий результат інвестування досягається з вкладеного капіталу, що призводить

до створення умов для розвитку економіки й відповідно втілюється в отриманому результаті. Запропонована схема здійснення інвестицій розглядається як найбільш ефективна для забезпечення інноваційного розвитку регіону. Вкладений капітал формує економічний потенціал, що є підґрунтям для інноваційного розвитку регіону.

Інноваційна складова управління конкурентоспроможністю регіону відображає можливість економіки регіону забезпечити високий рівень життя населення та ефективний регіональний розвиток за рахунок оновлення внутрішньо-регіональних відносин регіону.

Щодо інновацій (оновлення, поліпшення, нововведення) то в широкому розумінні це будь-які зміни, що підвищують конкурентоспроможність об'єктів господарювання, а в більш звичному – це процес трансформації наукових досягнень у виробництво та впровадження їх у практику [2, с. 143].

Таблиця 1

Індекс капітальних інвестицій України за період 2010-2014 р.

	2011 (тис. грн.)	До поперед- нього року, (%)	2012 (тис. грн.)	До поперед- нього року, (%)	2013 (тис. грн.)	До поперед- нього року, (%)	2014** (тис. грн.)	До поперед- нього року**, (%)
Україна	259932	118,8	293692	108,5	267728	88,9	135476,8	77,9
Автономна Республіка Крим	16911	256,0	18332	109,1	15453	69,0	-	-
області								
Вінницька	5081	127,6	5824	101,2	6110	113,0	3842	83,1
Волинська	2577	124,5	3255	121,7	3327	94,0	2136,4	99,5
Дніпропетровська	22116	122,1	22509	94,0	21290	93,8	12861	66,3
Донецька	26802	153,3	31722	112,6	27912	79,6	-	-
Житомирська	2520	88,7	2893	110,3	3005	105,3	1709	81,6
Закарпатська	3052	133,7	2736	81,8	2646	87,1	1764	96,6
Запорізька	6677	70,4	7204	101,9	6839	95,9	4602,1	90,2
Івано-Франківська	4256	87,6	5167	114,3	4797	87,6	4281,4	132,3
Київська	17673	130,8	20367	118,3	20697	96,0	10475,7	73,3
Кіровоградська	3993	144,2	4576	122,1	3224	68,2	1931	82
Луганська	6980	114,3	8223	124,3	11369	142,6	-	-
Львівська	12114	120,3	11173	86,8	9817	81,4	5857	97,3
Миколаївська	4298	87,8	4696	102,7	5009	105,2	2349	75,3
Одеська	9347	81,8	14631	153,8	11872	80,6	5107,4	65,4
Полтавська	7859	102,3	10218	143,2	9536	80,0	6001,7	87,1
Рівненська	2566	117,2	2771	106,0	2837	93,6	1559,1	68,5
Сумська	3022	113,3	2871	102,1	2721	90,1	1716,5	86,7
Тернопільська	2524	112,2	3375	122,1	2976	85,4	1602,2	83,1
Харківська	13035	144,3	14759	111,3	9293	59,6	4705,8	79,6
Херсонська	2688	129,3	2436	88,0	2125	81,9	1339,2	107,7
Хмельницька	3547	105,6	3489	92,8	3638	93,6	2538,3	114
Черкаська	3225	97,4	3781	118,2	3413	88,0	1846,3	82,1
Чернівецька	1794	95,5	2229	111,9	2257	96,4	986,4	70,1
Чернігівська	2397	117,8	2737	108,2	2842	101,0	1637,1	83,1
міста								
Київ	71143	108,1	79614	103,0	70321	95,2	41158,7	86,3
Севастополь	1735	90,3	2104	112,0	2402	108,3	-	-

Сформовано на основі даних Державної Служби Статистики України

** – дані за 2014 рік тільки за III квартал

Інновація – суспільно-технологічний процес, який використовує ідеї й винаходи, приводить до створення технологій і виробів, значно кращих за своїми властивостями від наявних. Вони виконують відтворювальну функцію та мають тісний зв'язок з інвестиціями, забезпечують позитивну динаміку інвестиційних ресурсів і виступають як джерело формування фінансових ресурсів стратегічного розвитку.

Можна стверджувати, що інновації – це комплексний процес створення, розповсюдження та використання нового практичного досвіду оновлення основного капіталу або виробничого призначення на основі впровадження досягнень науки й техніки. Варто вказати на те, що, коли інновація – це процес розробки, освоєння, експлуатації виробничого організаційно-економічного потенціалу, закладеного в нововведення, то нововведення – це цілеспрямована, позитивна, прогресивна зміна матері-

альних і нематеріальних елементів [3, с. 199]. Для наочності з інноваційною діяльністю в регіональному рівні слід ознайомитися з таблицею 2, що відображає кількість підприємств у регіоні які використовують у своїй діяльності інновації та кількість створених або використаних новітніх технологій.

Інновації є рушійною силою суспільного прогресу. Вони – стимул одержання більшого прибутку за рахунок упровадження у виробництво нової продукції, зміни в технологічному, організаційному, виробничому процесі, розвитку маркетингу та менеджменту. У цьому виявляється природний зв'язок інновацій та інвестицій.

Роль інноваційної складової управління конкурентоспроможністю регіонів зростає. Інновації стають провідним ресурсом економічного розвитку регіону, а найбільш важливою здатністю конкуруючих суб'єктів є здатність забез-

Таблиця 2

Кількість підприємств та кількість створених і використаних передових технологій

	Кількість підприємств						Кількість створених передових технологій		Кількість використаних передових технологій	
	усього		з них							
			які створили передові технології		які використовували передові технології		2013	2012	2013	14038
2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	14038
Автономна Республіка Крим	31	28	8	3	30	27	12	3	197	214
області										
Вінницька	21	24	3	2	21	24	13	16	200	233
Волинська	22	17	1	1	21	16	1	1	293	257
Дніпропетровська	108	110	18	11	105	108	64	32	1269	1190
Донецька	162	156	15	14	160	155	39	28	1461	1168
Житомирська	137	135	3	3	137	135	16	27	190	225
Закарпатська	84	85	3	–	82	85	4	–	551	655
Запорізька	147	100	6	4	147	100	15	10	762	706
Івано-Франківська	27	32	5	6	24	28	26	23	182	245
Київська	61	61	2	–	61	61	2	–	266	329
Кіровоградська	22	19	1	1	21	18	2	1	156	208
Луганська	116	96	7	7	116	96	11	19	546	551
Львівська	61	54	4	9	59	53	33	18	374	505
Миколаївська	62	35	6	6	61	35	22	20	387	288
Одеська	142	122	1	1	142	122	1	1	486	467
Полтавська	50	42	5	5	50	41	12	11	427	567
Рівненська	65	70	–	–	65	70	–	–	414	560
Сумська	11	14	3	2	11	13	9	6	64	123
Тернопільська	9	11	4	4	9	11	7	6	105	130
Харківська	484	477	23	24	481	473	67	88	2569	2650
Херсонська	19	14	4	2	17	14	7	7	111	108
Хмельницька	23	24	–	1	23	24	–	1	84	96
Черкаська	102	110	–	–	102	110	–	–	210	218
Чернівецька	22	19	–	–	22	19	–	–	55	64
Чернігівська	23	24	2	5	23	24	3	5	127	135
міста										
Київ	110	179	52	63	95	164	143	156	1290	1705
Севастополь	49	47	3	2	49	47	7	7	443	441

Сформовано на основі даних Державної служби статистики України

печувати створення, накопичення, зберігання та передачу знань та «ноу-хау».

Інноваційна складова визначається розвитком конкурентних переваг, обумовлених освоєнням двох видів інновацій. До них відносяться [4, с. 214]:

– технічні новації, пов'язані з оновленням ресурсної складової економіки регіону, вдосконаленням технологій (зростання технологічного потенціалу), з поліпшенням інженерної, транспортної, соціальної та інших видів інфраструктури, що забезпечують технічні та технологічні вимоги інноваційного розвитку;

– соціальні інновації, пов'язані з освоєнням соціальних технологій, у тому числі на основі підвищення ефективності управління та інформаційного забезпечення, за рахунок підвищення якості людського й інтелектуального потенціалу.

Управління конкурентоспроможністю регіону обумовлюється інноваційною складовою, що спрямована на використання внутрішніх джерел розвитку. Це виявляється в управлінні таких ресурсів, як зростаючий інтелектуальний потенціал регіону (у тому числі системи регіонального управління), збільшення обсягу та якості знань, розвиток інформаційно-комунікаційних зв'язків і інших. Таким чином, інвестиційна складова характеризує загальну спрямованість змін в управлінні конкурентоспроможністю регіону як відображення зміни системи на взаємодії із зовнішнім середовищем. Інноваційна складова визначає особливість змін, спрямованих на зміну внутрішньої структури та зміни діяльності на основі освоєння нових елементів. Разом вони відображають основні властивості елементів механізму управління регіональним розвитком.

Слід зазначити, що в даний час у практиці управління розвитком українських регіонів спостерігається переважно використання інвестиційної складової, яка відображає необхідність «наздоганяючого розвитку» і відповідає інвестиційній стадії розвитку конкурентоспроможності [5, с. 11]. Це характеризують і підтверджують показники інноваційно-інвестиційного процесу. У той же час для України, яка має високий інноваційний потенціал, склалися відповідні умови для переходу до паралельної реалізації інноваційної стадії.

Обидві складові управління конкурентоспроможності регіону обумовлені інвестиціями, які є джерелом конкурентних переваг не тільки в силу традиційних функцій інвестицій, які використовуються за рахунок переключення на нові об'єкти інвесторів (людський, інтелектуальний, соціальний капітал).

Основоположними аспектами управління конкурентоспроможністю регіону стають [6, с. 200]:

• інвестиційна привабливість регіону (конкурентоспроможність, яка пов'язана з інноваційним оновленням ресурсної складової еконо-

міки регіону, а також конкурентоспроможність особливого товару – «територія»);

• інвестиційна активність (конкурентоспроможність суб'єктів, що здійснюють інвестиції в регіоні або конкурентоспроможність фінансів);

• інноваційний потенціал регіону (конкурентоспроможність, що забезпечується інноваціями, пов'язаними з освоєнням нових технологій, виробів, у тому числі на основі підвищення ефективності управління та інформаційного забезпечення, за рахунок підвищення якості інноваційного потенціалу).

Від розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності залежать забезпечення прогресивних структурних зрушень в економіці, стабільний і ефективний соціально-економічний розвиток та зростання кількісних і якісних показників економічної діяльності.

В Україні, незважаючи на широке правове середовище інвестиційно-інноваційного розвитку (десятьки законів, сотні підзаконних актів), масштаби такої діяльності не відповідають потенціалу країни і є вкрай обмеженими. Нестабільність економічної ситуації та недосконалість законодавчо-правового поля не сприяють активізації інвестиційно-інноваційних процесів, створенню належного конкурентного середовища, використанню конкурентних переваг регіонів, піднесенню конкурентоспроможності країни. Тому виникає необхідність розробки наукових основ, зокрема, методичної бази, розкриття сутності, аналізу тенденцій, негативних процесів, що впливають на соціально-економічний розвиток, у тому числі на характер, динаміку інвестиційно-інноваційних перетворень.

Ефективність інвестиційно-інноваційної роботи залежить від інвестицій, які визначаються рівнем розвитку економіки, віддачею використуваних ресурсів і ступенем науково-технічної діяльності.

Сьогодні інвестиційно-інноваційна проблема в країні є однією з головних, оскільки в дефіциті бюджетних ресурсів інвестиції є важливим джерелом його наповнення. На жаль, механізм інвестиційно-інноваційної діяльності не є оптимальним і не має достатньо збалансованої методологічної основи.

Необхідно відмітити, що фінансово-економічна криза, яка торкнулась і економіки України, загальмувала інвестиційний процес на всіх ієрархічних рівнях, що виявилось в скороченні об'єму капітальних вкладень і деформації джерел їх формування, різкому зниженні інвестиційної та інноваційної активності. Враховуючи складність економічно-політичного буття України в 2013-2014 роках інвестиційні потоки в економіку держави скоротилися на 85%, що відповідно негативно впливає на розвиток та підтримку національної економіки.

Зміни внутрішніх і зовнішніх чинників інвестиційно-інноваційної діяльності зумовлюють нові підходи та напрями в цьому процесі, якісні зміни в ролі місцевих органів державної

влади в розбудові інвестиційного середовища, у формуванні принципово нової державної інвестиційної політики. Остання передбачає зростання ролі місцевих органів влади, використання державних інвестицій як засобу створення умов для залучення приватних й іноземних інвестицій у розвиток пріоритетних галузей економіки. Особлива роль належить інвестиційно-інноваційним проектам, що являють собою комплекс взаємозалежних заходів, спрямованих на досягнення поставлених цілей в умовах обмежених фінансових та інших ресурсів і є за характером змішаними інвестиціями, тобто з використанням державної частки інвестицій як гаранта цільового спрямування інвестиційних ресурсів. Реалізація політики в сфері регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності повинна враховувати набуті принципи: оптимального поєднання адміністративно-правових і економічних важелів, справедливості, стабільності, узгодженості, поступовості, державного впливу, ефективності, забезпечення урегульованості, етапності.

Інвестиційно-інноваційна діяльність у всіх таксономічних одиницях із просуванням до ринкових умов господарювання зіштовхується з певними труднощами внаслідок багатьох причин і, насамперед, недосконалістю управління. Інвестиційна діяльність по суті є складовою економічного управління виробничою діяльністю й потребує визначення організаційно-економічних важелів, методів і форм управління всіма стадіями інвестиційно-інноваційного процесу.

Ефективне управління інвестиційною та інноваційною діяльністю забезпечується реалізацією таких основних принципів, як динамізм управління, варіантність, структурованість, цілісність, корегованість, узгодженість із стратегічними цілями, взаємопов'язаність, інтегрованість із загальною системою управління, комплексність і системність формування управлінських рішень. Так, в інноваційній системі узгодженість і взаємопов'язаність у процесі модернізації господарського комплексу проявляються в об'єднанні між собою в ланцюгову складову таких процесів, як: розробка, трансферти та впровадження інновацій; техніко-технологічна модернізація виробництва; удосконалення організаційно-економічного механізму виробництва й природо-ресурсної системи території; реструктуризація господарства та інституційні перетворення в системі відносин «господарська діяльність – природне середовище».

Управління конкурентоспроможністю регіону дозволяє розглядати інвестиції та інновації як інноваційно-інвестиційні процеси, що протікають в економічному просторі регіону, в їх нерозривній єдності, як систему. Ці процеси забезпечують комплексне генерування інновацій і комерціалізацію їх результатів, прискорене проходження послідовних стадій життєвого циклу системи та системний розвиток сучасної інституційної, інноваційної, інвестиційно-фінан-

сової, виробничої та соціальної інфраструктур, які у формі інтегрованих регіональних та кластерних структур повинні розвиватися в регіоні.

Виконання завдань по удосконаленню інвестиційно-інноваційних відносин нерозривно пов'язано з державною стратегією розвитку економіки та євроінтеграцією. Вирішальну роль у розвитку економіки країни відіграє політика держави щодо іноземних інвестицій, участь країни в міжнародних договорах, міцність державних інститутів, ступінь державного втручання в економіку, сформованість інвестиційного клімату.

Таким чином, під управлінням конкурентоспроможністю регіону можна розуміти сукупність принципів, методів і форм інноваційно-інвестиційної діяльності в регіоні, спрямованих на формування повноцінного середовища життєдіяльності (сюди ж відносяться й організаційні форми, в яких здійснюються зазначені дії).

Інноваційно-інвестиційну політику можна визначити як сферу діяльності держави, спрямовану на ефективність управління конкурентоспроможністю регіону. Відповідно відносини регулювання між учасниками інноваційно-інвестиційного процесу в регіоні дозволить розглянути як цілісне утворення та комплексно впливати на весь спектр завдань управління конкурентоспроможністю.

Змістом інноваційно-інвестиційної політики є [7, с. 102] створення необхідних правових, економічних, організаційних та інших умов для управління конкурентоспроможності регіону. Державне управління розвитком регіонів спрямоване на формування якісного інноваційного потенціалу та задоволення потреб суспільства конкурентоспроможною продукцією; на забезпечення ефективного використання наявного інноваційного потенціалу та його оптимального розподілу між користувачами й власниками в населених пунктах; на ефект використання ресурсів інвестиційної сфери.

Ця політика може здійснюватися на таких рівнях: національному, регіональному та місцевому (локальному). Національний рівень відображає загальні проблеми та рішення, які ставляться до території всієї країни й визначають національну стратегію розвитку економіки. Регіональний рівень відображає специфічні проблеми розвитку інноваційно-інвестиційних процесів та інституційної інфраструктури регіону (область, велике місто). У комплексі визначає стратегію й програму розвитку конкурентоспроможності регіону. Місцевий (локальний) відображає локальні завдання й конкретні заходи по забезпеченню рішень на місцевому рівні (населений пункт, кластер, організація, фірма). Розвитку інноваційно-інвестиційних процесів та підвищення інноваційної активності [8, с. 14].

Висновок. Інноваційно-інвестиційна політика покликана відрегулювати функціонування діючих у суспільстві економічних механізмів створення, набуття та розподілу відповідних ре-

сурсів. Дана політика спрямована на формування повноцінного інвестиційного середовища, яке відповідає умовам і цілям інноваційного розвитку суспільства.

Умовою успішного проведення інноваційно-інвестиційної політики є впровадження нової моделі механізму управління конкурентоспроможністю регіону, адекватної української моделі соціально-економічного розвитку, яка дозволить забезпечити оптимізацію параметрів, що відображають підвищення перспективної конкурентоспроможності регіону, об'єднаних у системну єдність механізму управління конкурентоспроможністю регіону.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Федоренко В.Г. Інвестування / Підручник. 2-ге видання. – К.: Алерта, 2008. – 448 с.
2. Бажал Ю. Фінансове забезпечення інновацій // Фінанст України. № 4, 2004 р. – С. 142-144.
3. Крупка М.І. Фінансово – кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. – Львів, 2001. – 608 с.
4. Сапун Л.В. Проблеми формування інноваційної моделі розвитку економіки України / Сапун Л.В. // Механізм регулювання економіки. № 1. – 2008. – С. 212-218.
5. Беленький П.Ю. Інвестиційно-інноваційне забезпечення конкурентоспроможністю регіону / ІРД НАН України. – Львів, 2006. – 129 с.
6. Регіональна економіка / За ред. Долішнього М.І. – Львів: ІРД НАН України, 2001. – 678 с.
7. Гаврилук О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України / Гаврилук О.В. // Фінанси України. – № 3. – 2008. – С. 79-93.
8. Маннапов Р.Г. Організаційно-економічний механізм управління регіоном: Формування, функціонування, розвиток: монографія / Р.Г. Маннапов, Л.Г. Ахтарев. – М.: КНОРУС, 2008. – 352 с.